

Gələcəyə hesablanmış strateji addım

Son illərdə ali təhsil sisteminə həyata keçirilən islahatların mühüm istiqamətlərindən biri müəllim hazırlığının keyfiyyətini yüksəltmək, pedaqoji ixtisasların say göstəricilərini əmək bazarının real ehtiyaclarına uyğunlaşdırmaqdır. Bu il ali təhsil müəssisələrinə qəbul planında ən çox dəyişiklik də məhz pedaqoji ixtisaslarda müşahidə olunub: bəzi universitetlərdə müəllimlik ixtisaslarının plan yerləri ixtisar edilib, bir sıra ixtisaslar isə ləğv olunub. Nəticədə, pedaqoji ixtisaslar üzrə ümumi plan yerlərinin sayında xeyli azalma olub. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti (ADPU) isə bu prosesin mərkəzindədir.

“Plan yerlərinin azalması daha çox qeyri-pedaqoji profilli ali məktəblərdədir”

ADPU-nun tədris işləri üzrə prorektoru dosent Eldar Aslanov “Azərbaycan müəllimi”nə açıqlamasında bildirib ki, pedaqoji ixtisaslar üzrə plan yerlərində azalma pedaqoji kadr hazırlığının keyfiyyətinə və bu peşənin nüfuzuna müsbət təsir edəcək: “Bu il müəllimlik ixtisaslarına ayrılan plan yerlərinin ümumi sayında azalma müşahidə olunur. Proses keçən ildən etibarən başlayıb və bir neçə il plan yerlərinin optimal formada azalması davam edə bilər. Geniş miqyasda bu proses çoxtərəfli, gələcəyə hesablanmış strateji bir addımdır. Çünki ümumi halda müəllimlik ixtisaslarının plan yerlərinin azaldığı mənzərəsi görünərsə də, ayrılıqda ixtisas və bölmələr üzrə bu dalğalanmanın qeyri-bərabər paylandığı aydın olur. Yəni müəyyən ixtisaslar üzrə əmək bazarının tələbatından asılı olaraq plan yerlərinin sayında artım və ya azalma var, yaxud yenə də tələbat əsasında eyni ixtisasın müxtəlif dil bölmələri üzrə olan plan yerlərinin saylarında dəyişikliklər nəzərə çarpır. Nümunə üçün deyək ki, ötən illə müqayisədə ADPU-nun ixtisasları üzrə ümumilikdə 50 plan yeri artırılıb və 2655 yerdən 2705 yerə çatdırılıb. Qeyri-pedaqoji ixtisasları çıxdıqda pedaqoji ixtisaslar üzrə xalis azalma 30 yer təşkil edir. Lakin bölmələr üzrə vəziyyət tam fərqlidir.

Azərbaycan bölməsi üzrə ümumi plan yerlərində 80 plan yeri azalma qeydə alınsa da, ingilis bölməsi üzrə 70, rus bölməsi üzrə isə 60 plan yeri artıb.

Digər tərəfdən, ötən ilə nisbətən pedaqoji ixtisaslar üzrə plan yerlərinin ümumi sayı təxminən 11 min yerdən 9700-ə qədər azaldılıb. Lakin bu təxmini 1300 yerlik azalma içərisində ADPU-nun payı cəmi 30 yer, filiallarının payı isə 195 yerdir (təxmini azalmanın cəmi 20 faizi ADPU və filiallarının payına düşür). Belə olan halda isə pedaqoji ixtisaslar üzrə ADPU-nun xüsusi çəkisi daha da artmış olur. Əgər ötən il bu nisbət 34 faiz idisə, bu il artıq pedaqoji ixtisasların təxminən 36 faizi ADPU ailəsinin payına düşür. Bu da məsələnin ikinci tərəfini – optimallaşdırma, təkmilləşdirmə tərəfini aşkara çıxarır. Yəni azalma daha çox qeyri-pedaqoji profilli ali təhsil müəssisələrimizin payına düşür.

Edilən dəyişikliklərin təhsil sisteminə yaradacağı potensial yeniliklərə misal kimi subyektiv olaraq iki amili göstərə bilərik. Birincisi, bu, əmək bazasında pedaqoji kadr ehtiyatlarının daha da optimallaşmasına səbəb olacaq. İkincisi, plan yerlərinin azaldılması ilə bağlı olaraq müəllimlik ixtisaslarına qəbulda rəqabətliyin, keçid ballarının artması ilə daha hazırlıqlı gənclər bu ixtisaslarda təhsil alacaqlar. Eləcə də paralel olaraq həyata keçirilən təhsil proqramlarının yəndən hazırlanması və müəllimlik ixtisaslarının proqram akkreditasiyalarının da təsiri ilə pedaqoji kadr hazırlığının keyfiyyəti daha da artacaq”.

“Optimallaşma pedaqoji ixtisaslara qəbulda rəqabəti artıracaq”

Prorektor vurğulayıb ki, bu dəyişikliklər həyata keçirilərkən əmək bazarının real tələbləri və perspektivləri, ümumi inkişaf tendensiyası nəzərə alınır: “Plan yerlərinin azalması qəbul zamanı abituriyentlər arasında rəqabətə və daha yüksək nəticəli gənclərin bu ixtisaslara üz tutmasına gətirib çıxaracaq. Amma əmək bazarına daxil olacaq gənc mütəxəssislərin sayı nisbətdə azalacağına görə real iş imkanlarının çoxalacağını demək olar.

Mənzərəni bir qədər detallı təsvir etsək, plan yerlərində aparılan optimallaşdırma, eləcə də müəllimlik ixtisaslarının nüfuzunun və tədris keyfiyyətinin artırılması üçün görülən tədbirlər bir müddət sonra burada artıq illərdir ki, mövcud olan müsbət rəqabət mühitinin daha da artmasına, müəllimlik ixtisas-

larına artıq “buraya qəbul ola bildim deyə müəllimlik oxuyuram” təfəkkürü ilə yox, yüksək nəticələrlə sırf peşəkar müəllim olmaq istəyən gənclərin yönəlməsinə səbəb olacaq.

Hazırda ixtisas qrupları arasında Təhsil ixtisasları qrupu ən çox sayda ali təhsil müəssisələrində kadr hazırlığı aparılan lider ixtisas qrupudur. Ölkədə dövlət və özəl olmaqla, 20 ali təhsil müəssisəsində pedaqoji kadr hazırlığı həyata keçirilir. Biz proqram akkreditasiyasının nəticələrinə, məzunlarının magistraturaya qəbul və MİQ nəticələrinə görə daha rəqabətli kadr hazırlığı mühiti formalaşdırılmasını arzulayıyıq.

Elm və Təhsil Nazirliyinin yeni təhsil proqramlarının hazırlanması məqsədilə yaratdığı komissiyanın tabeliyində işçi qruplar fəaliyyət göstərir ki, ADPU-nun həmsədri olduğu Təhsil ixtisasları üzrə işçi qrupu tərəfindən artıq magistratura səviyyəsində 34 ixtisaslaşmanın daxil olduğu “Pedaqogika” ixtisasının yeni təhsil proqramı hazırlanaraq nazirliyə təqdim olunub.

Magistratura səviyyəsi üzrə həm məzun islahatları, həm də yeni ixtisaslaşmaların yaradılması istiqamətində görülən işlər bir neçə il sonra Pedaqoji Universitetin doktorantura səviyyəsində əldə ediləcək uğurlarının təməlidir.

Belə ki, Elm və Təhsil Nazirliyinin rəhbərliyi altında magistratura təhsili səviyyəsində edilən son yeniliklər sırasında təhsil elmləri üzrə magistratura ixtisaslaşmalarının sayı 22-dən 34-ə çıxarılıb. Bu sadəcə kəmiyyət deyil, ciddi keyfiyyət dəyişikliyi ilə xarakterizə olunub. Yeni ixtisaslaşmalar olaraq Təhsil texnologiyaları, Xüsusi istedadlı uşaqların təhsili, Erkən yaş dövrünün inkişafı, Məktəbəhazırlığın təşkili, Təbiət elmlərinin tədrisi, Təhsil siyasəti, Təhsil proqramı-

nın tərtibi və təkmilləşdirilməsi ilk dəfə olaraq təsnifata əlavə edilib, o cümlədən ciddi səylər nəticəsində “Xüsusi təhsil”, “Oliqofrenopedaqogika”, “Surdopedaqogika”, “Loqopediya” və “Tiflopedaqogika” ixtisasları açılıb.

Bu ixtisaslaşmalar üzrə kadr hazırlığı ölkəmizdə təhsil elmlərinin, nəticə etibarilə sonrakı dövrdə təhsil sahəsinin inkişafına öz müsbət təsirini göstərəcək. Həmçinin Humanitar və sosial ixtisaslar qrupu üzrə “Təhsilin psixologiyası”, İqtisadiyyat və idarəetmə ixtisasları qrupu üzrə isə “Təhsil menecmenti” və “Təhsilin iqtisadiyyatı” kimi vacib ixtisaslaşmalar da təsnifata daxil edilib”.

Bunlarla yanaşı, bir neçə ildir ki, mərhələli şəkildə ixtisaslarımızın proqram akkreditasiyasından keçirilməsi prosesi davam edir və artıq bəzi ixtisaslar üzrə proses tamamlandı. Həmçinin ADPU olaraq, akademik həyatımızın gəncləşdirilməsi, davamlı təlimlərə, müvafiq sertifikatlaşdırma proqramlarına cəlb olunmaları, onların tədqiqat nəticələrinin daha da artırılması, eləcə də reyting qiymətləndirilməsinin aparılması, tələbələrin təcrübə proseslərinin daha da təkmilləşdirilməsi, ikili diplom və mübadilə proqramlarının artırılması üzərində aparılan işlər, digər yandan davamlı şəkildə tədris infrastrukturunun yenilənməsi, e-universitet, e-idarəetmə və e-sənəd dövriyyəsi sistemlərinin inkişafı kimi çeviklik və transformasiya tədbirləri də son hədəfimiz olan tədris keyfiyyətinin artırılmasına yönəlmiş addımlardır.

Bütün bu kompleks addımlar həm daha hazırlıqlı və məqsədyönlü gənclərin müəllimlik ixtisaslarını seçmələrinə, həm də tədrisin keyfiyyətinin daha da yüksəldilməsinə yönəlib”.

“Plan yerlərinin azaldılması gələcəkdə müəllim çatışmazlığına səbəb olmayacaq”

E.Asanov həmçinin pedaqoji ixtisaslar üzrə plan yerlərinin azalması nəticəsində dörd il sonra əmək bazasında vəziyyətin necə dəyişə biləcəyi haqqında da danışib. O bildirib ki, bu dəyişikliklər müəllim çatışmazlığı və sair kimi mənfi nəticələr doğurmayacaq, əksinə, vəziyyətə müsbət təsir edəcək: “Pedaqoji ixtisaslarda qəbul planında azalmalar növbəti illərdə müəllim kadrlara yaranacaq ehtiyac nəzərə alınaraq edilib. Burda demoqrafik amillərdən tut-

muş, özünüinkişaf və əlavə təhsilə qədər geniş meyarlara baxılıb. Son illərin təcrübəsi göstərir ki, müəllimlik peşəsi üzrə vakansiyalardan dəfələrlə çox şəxs MİQ imtahanlarında iştirak edir. Bu, imtahan keçirənlər üçün əlavə xərc, həmin şəxslər üçün vaxt itkisidir. Biz əmək bazasında pedaqoji ixtisaslar üzrə tələblə təklif arasındakı optimal uyğunluğu təmin etməliyik.

4 il sonra əmək bazasında hansı pedaqoji ixtisaslara daha çox ehtiyac olacağı məsələsi iki aspektdən qiymətləndirilməlidir: bu, klassik mənada kadr çatışmazlığının idarə olunması ilə bağlıdırsa, ikinci yandan peşəkar bacarıqlara sahib yüksək ixtisaslı kadrların təmini ilə bağlıdır.

Artıq bir neçə ildir ki, ADPU-nun Məzun-karyera və koordinasiya şöbəsi məzunlarımızın əmək bazarındakı hərəkətini mütəmadi olaraq izləyir. Hər il məzunlarımızın ümumi, eləcə də ixtisas üzrə məşğulluq göstəriciləri, həmçinin məmnunluq dərəcələri, ölçmə sorğularının nəticələri ətraflı şəkildə təhlil edilir və tədris keyfiyyəti, plan yerləri, yeni ixtisas və bölmələrlə bağlı qərarların qəbulunda bu məlumatlara istinad olunur.

2023/2024-cü tədris ili üzrə ADPU-dan məzun olan 2317 bakalavrın 812 nəfəri Azərbaycanda, 72-si xaricdə magistraturaya qəbul olunub. 1063 məzun MİQ imtahanlarında iştirak edib ki, bunlardan 984 nəfəri müsahibə mərhələsinə keçib, 551-i isə dövlət ümumtəhsil müəssisələrində işlə təmin edilib. Məzunlardan 142 nəfəri dövlət orqanlarında, 308-i isə özəl təhsil müəssisələrində işə qəbul olunub. Pedaqoji Universitetin 2024-cü ildə əmək bazasına çıxmış məzunlarının məşğulluğu 83,7%, işləyən məzunların ixtisas üzrə məşğulluğu isə 85,8% təşkil edib. İnanıram ki, müvafiq strategiya üzrə əmək bazarının ehtiyaclarına görə həm pedaqoji, həm də qeyri-pedaqoji ixtisaslarda qəbul planımızı düşünülmüş şəkildə korreksiya edərək bu rəqabətliyi daha da artıracağıq. Təbii ki, burada əsas məqsədimiz gələcək kadra rəsmi diplomla yanaşı, peşəkar səriştələr vermək, onlarda xüsusi bacarıqlar formalaşdırmaqdır”.

Prorektor Eldar Aslanov qeyd edib ki, plan yerlərinin sayı sosial-demoqrafik vəziyyətə və real tələblərə uyğun olaraq dövr şəkildə dəyişir, hər zaman peşəkar müəllim kadrlarına ehtiyac var. Onun sözlərinə görə, gələcəkdə qəbul planlaşdırılması daha da təkmilləşdirilə və ali məktəblərə ödənişli plan yerlərinin müəyyənəşdirilməsində daha çox sərbəstlik verilə bilər.